

RAZVIJENOST INFRASTRUKTURE KVALITETA U ŠUMADIJSKO-POMORAVSKOM REGIONU SA ASPEKTA BROJA SERTIFIKOVANIH ORGANIZACIJA I ZASTUPLJENOSTI SERTIFIKACIONIH TELA

Dejan Raonić¹⁾

Rezime: Pod pojmom "infrastruktura za kvalitet" podrazumeva se celokupan institucionalni okvir, sačinjen od javnih-državnih ili privatnih organizacija, čiji rezultati rada proizilaze iz procesa izrade, izdavanja i primene standarda i tehničkih propisa, kao i dokazivanja o usaglašenosti sa njima, a u cilju poboljšanja pogodnosti proizvoda, procesa ili sistema za namenjenu upotrebu, sprečavanja prepreka trgovini i olakšavanja i ubrzavanja tehnološkog razvoja. Regulativu za infrastrukturu kvaliteta u našoj zemlji čini set propisa - zakona, uredbi, pravilnika i drugih normativnih akata kojima se uspostavljaju, uređuju i nadgledaju elementi infrastrukture za kvalitet: standardizacija, akreditacija, metrologija i organizacije za ocenjivanje usaglašenosti. Zakonsko uređenje infrastrukture kvaliteta prema evropskim i međunarodnim pravilima omogućava Srbiji pristupanje i punopravno članstvo u evropskim i međunarodnim organizacijama za standardizaciju. Primenom novih zakona obezbeđuje se kredibilitet sistema kvaliteta u našoj zemlji i omogućava njegovo priznanje na evropskom i međunarodnom nivou. Povećanje broja sertifikovanih organizacija, u regionu Šumadije i Pomoravlja, pre svega u skladu sa zahtevima standarda ISO 9001 u 2007 godini u odnosu na 2006 godinu, jasno pokazuje da raste svest menadžmenta o neophodnosti uvođenja QMS-a. Glavni razlozi za to su izvozna orijentisanost preduzeća u regionu i zahtevi poslovnih partnera iz EU, kao i unapređenje procesa rada u organizacijama, a samim tim i povećanje nivoa kvaliteta proizvoda i usluga.

Glavne reči: infrastruktura kvaliteta, zakonska regulativa, standardizacija, sertifikacija, akreditacija, region

1. UVOD

Odgovarajuće zakonsko uređenje infrastrukture kvaliteta u našoj zemlji, prema evropskim i međunarodnim pravilima, omogućava Srbiji pristupanje i punopravno članstvo u evropskim i međunarodnim organizacijama za standardizaciju. Primenom zakona, donetih još na nivou državne zajednice Srbija i Crna Gora 2005 godine, obezbeđuje se kredibilitet sistema kvaliteta u Srbiji i omogućava njihovo priznanje na evropskom i međunarodnom nivou. Ovaj set zakona, uredbi i odluka sačinjavaju:

Zakon o standardizaciji ("Službeni list SCG", br.44, od 22.10.2005.), uređuje načela i ciljeve standardizacije u Srbiji, osnivanje, organizovanje i delatnost organizacije za standardizaciju Srbije, donošenje, izdavanje i primenu srpskih standarda i srodnih dokumenata iz oblasti standardizacije, kao i inspekcijski nadzor nad sprovođenjem ovog zakona.

Odluka o osnivanju Instituta za standardizaciju Srbije („Službeni glasnik Republike Srbije”, br.

16/2007), doneta na osnovu Zakona o standardizaciji.

Delatnost Instituta utvrđena je Zakonom o standardizaciji, Odlukom o osnivanju Instituta za standardizaciju Srbije i Statutom Instituta. Prema tim dokumentima, delatnost Instituta obuhvata poslove u vezi sa donošenjem srpskih standarda i srodnih dokumenata, kao i druge poslove koji su povezani sa standardima i standardizacijom.

Zakon o akreditaciji ("Službeni list SCG", br.44, od 22.10.2005.), uređuje akreditaciju, osnivanje i delatnost organizacije za akreditaciju Srbije

Odluka o osnivanju Akreditacionog tela Srbije ("Službeni glasnik RS", br.96/2006.) - doneta je na osnovu Zakona o akreditaciji. Ono je osnovano radi utvrđivanja kompetentnosti organizacija za obavljanje poslova ocenjivanja usaglašenosti.

Zakon o metrologiji ("Službeni list SCG", br.44, od 22.10.2005.), uređuje sistem mernih jedinica i etalona Srbije, overavanje merila, ovlašćivanje metroloških laboratorija, metrološku kontrolu nad prethodno upakovanim proizvodima, važenje

1) Dejan Raonić, dipl.maš.inž., Centar za kvalitet, Mašinski fakultet u Kragujevcu, draonic@verat.net

stranih znakova i dokumenata, metrološki nadzor, kao i nadležnosti organizacije za metrologiju.

Zakon o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanju usaglašenosti proizvoda sa propisanim zahtevima ("Službeni list SCG", br.44, od 22.10.2005.) uređuje:

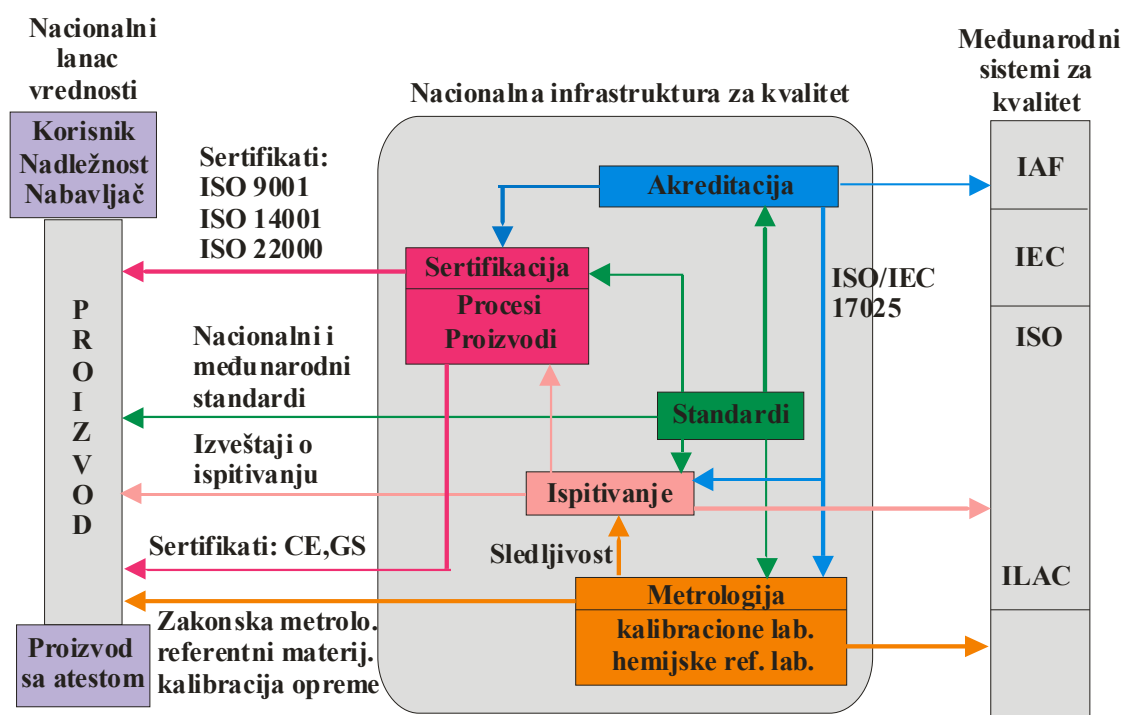
- način propisivanja tehničkih zahteva za proizvode, kao i postupke ocenjivanja usaglašenosti proizvoda sa propisanim zahtevima (ocenjivanje usaglašenosti)
- donošenje tehničkih propisa
- registar tehničkih propisa
- vršenje nadzora nad ispunjavanjem zahteva iz tehničkih propisa

- važenje dokumenata o usaglašenosti i znakova usaglašenosti izdatih u inostranstvu.

Uredba o načinu izrade i donošenju tehničkih propisa i registru tih propisa ("Službeni list SCG" br. 17. iz aprila 2006.)

Uredba o načinu ovlašćivanja tela za ocenjivanje usaglašenosti, registru ovlašćenih tela za ocenjivanje usaglašenosti, evidenciji o ispravama o usaglašenosti, znacima usaglašenosti i telima za ocenjivanje usaglašenosti, kao i uslovima za primenu tehničkih propisa drugih država ("Službeni list SCG", br.22, od 17.05.2006.)

Uredba o načinu i postupcima ocenjivanja usaglašenosti ("Službeni list SCG", br.22, od 17.05.2006.)

Slika 1. Veza između elemenata infrastrukture za kvalitet

Elementi infrastrukture za kvalitet su međusobno povezani (slika 1) i svi su, do određenog obima, potrebni da bi pružili zainteresovanim stranama (nabavljači, korisnici, državni organi) odgovarajuće dokaze da proizvod, proces ili sistem ispunjavaju obavezne zahteve.

Sve počinje sa standardima, odnosno standardizacijom kao procesom u kome oni nastaju. Standard može biti nacionalni ili međunarodni. Kada se proizvod izradi, treba ga ispitati u odgovarajućoj laboratoriji. U procesu sertifikacije se ocenjuje proizvođač (njegov proizvodni sistem) ili njegov proizvod i izdaje se dokument – sertifikat, odnosno potvrda koja sadrži izjavu o usaglašenosti sa standardom. Za sertifikaciju proizvoda su potrebna nezavisna i

kompetentna ispitivanje koja se obavljaju u akreditovanim laboratorijama. Uz pomoć metrologije, ispitne laboratorije osiguravaju da njihova merna oprema ispunjava odgovarajuće standarde, a putem akreditacije se ocenjuje i potvrđuje njihova tehnička kompetencija (ili kompetencija sertifikacionih tela).

Ciljevi koji se ostvaruju usvajanjem pomenutih zakona i uredbi su sledeći:

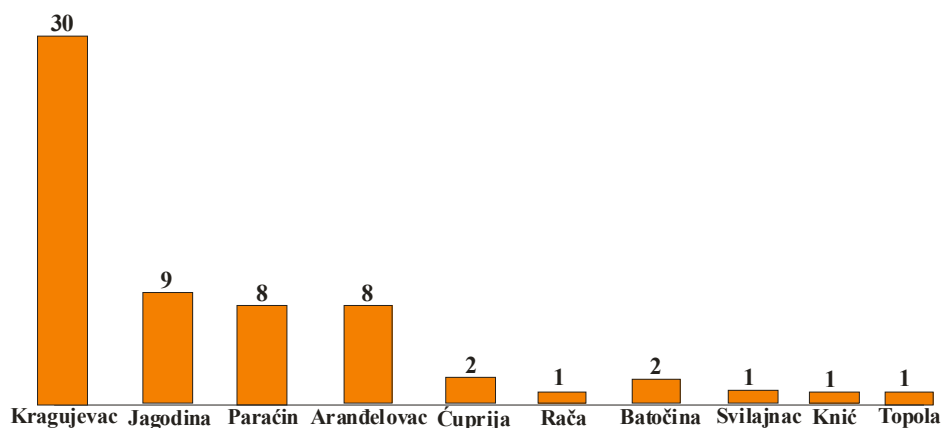
- razdvaja se oblast standardizacije i uređuju se ovi poslovi u skladu sa evropskim modelom
- usklađuju se domaći propisi sa međunarodnim i evropskim propisima,

- odnosno harmonizuju standardi i procedure
- omogućava se pristupanje multilateralnom aranžmanu o međusobnom priznavanju u okviru Evropske organizacije za akreditaciju (rezultati ispitivanja, merenja i sertifikati)
 - izbegava se sukob nadležnosti između poslova standardizacije, sa jedne strane, i akreditacije i ocene usaglašenosti, sa druge
 - ostvaruje se zaštita domaćeg tržišta i potrošača i prilagođavanje preduzeća tržišnim uslovima poslovanja

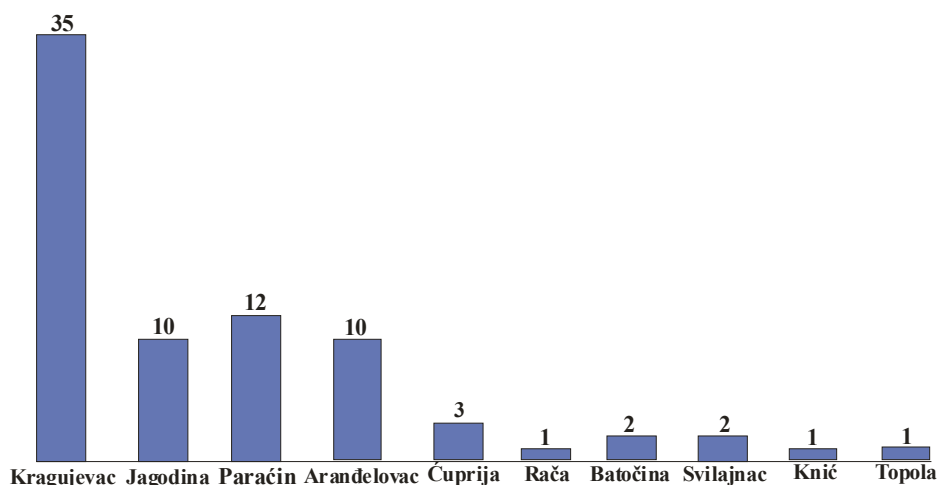
2. RASPODELA CERTIFIKOVANIH ORGANIZACIJA I ZASTUPLJENOST CERTIFIKACIONIH TELA U ŠUMADIJSKO-POMORAVSKOM REGIONU

Po podacima Privredne Komore Srbije i dostupnim podacima organizacija koje obavljaju poslove ocenjivanja i sertifikacije (TUV, YUQS, EVROCERT i dr.), u regionu Šumadije i Pomoravlja sertifikovano je u skladu sa zahtevima standarda ISO 9001

59 organizacija (preduzeća, instituti, fakulteti i dr.), HACCP sertifikat dobilo je 15 preduzeća a u skladu sa zahtevima standarda ISO 14001 sertifikovane su samo 3 organizacije. Ukupno su sertifikovane 63 organizacije i dodeljeno 77 sertifikata iz oblasti QMS-a, EMS-a i HACCP-a. Na slici 2. prikazan je dijagram raspodele sertifikovanih organizacija (ukupno 63) po opštinama Šumadijsko-pomoravskog regiona.

Slika 2. Raspodela sertifikovanih organizacija po opštinama regiona

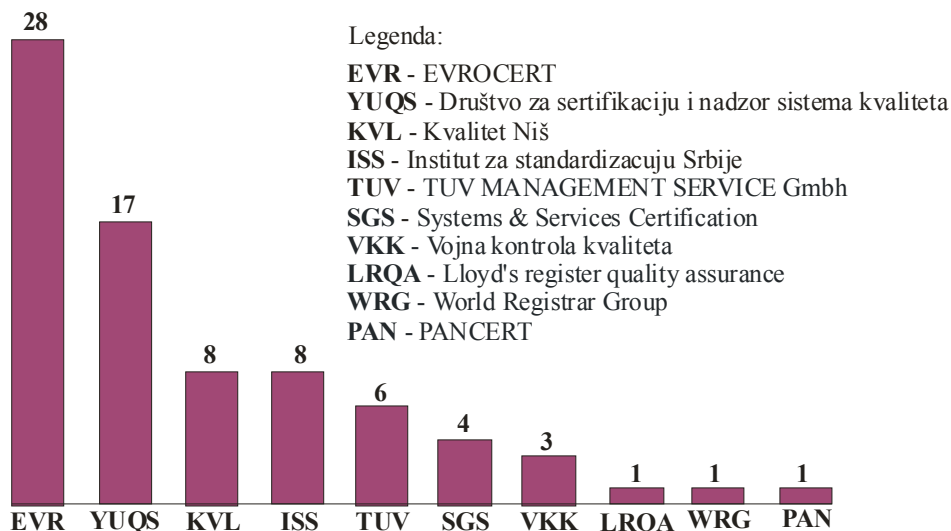

Slika 3. Raspodela izdatih sertifikata po opštinama regiona

Na slici 3. prikazan je dijagram raspodele ukupnog broja svih vrsta sertifikata (ukupno 77) po opštinama Šumadijsko-pomoravskog regiona.

Ako posmatramo aktivnosti sertifikacionih tela u regionu, onda nam slika 4. daje dijagramski prikaz

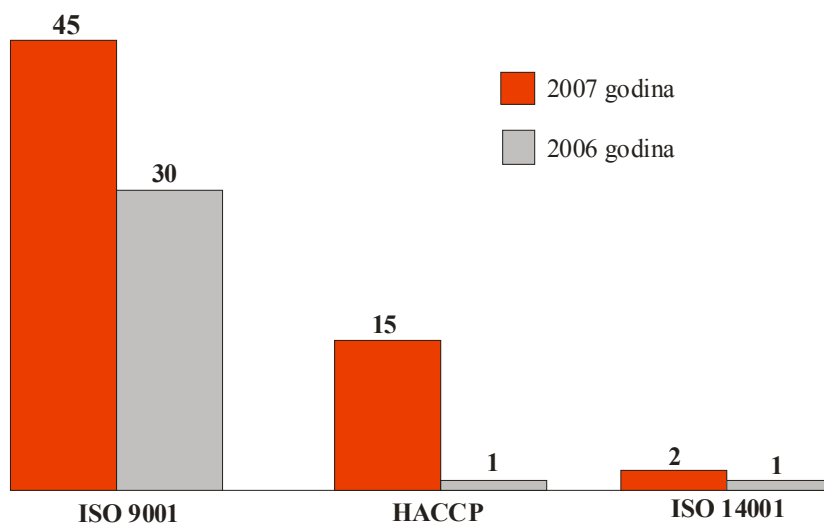
raspodele ukupnog broja izdatih sertifikata po sertifikacionim telima, koja su zastupljena u Šumadiji i Pomoravlju.

Slika 4. Raspodela izdatih sertifikata u regionu po sertifikacionim telima

Analiza je pokazala da je kod jednog broja organizacija u 2007 godini, u odnosu na 2006 godinu, istekla važnost dodeljenih sertifikata (tri godine) što se, pre svega, odnosi na sertifikate izdate u skladu sa zahtevima standarda ISO 9001 i ISO 14001. Takođe, pomenute sertifikate, su krajem 2006 i u toku 2007 godine, dobile i druge

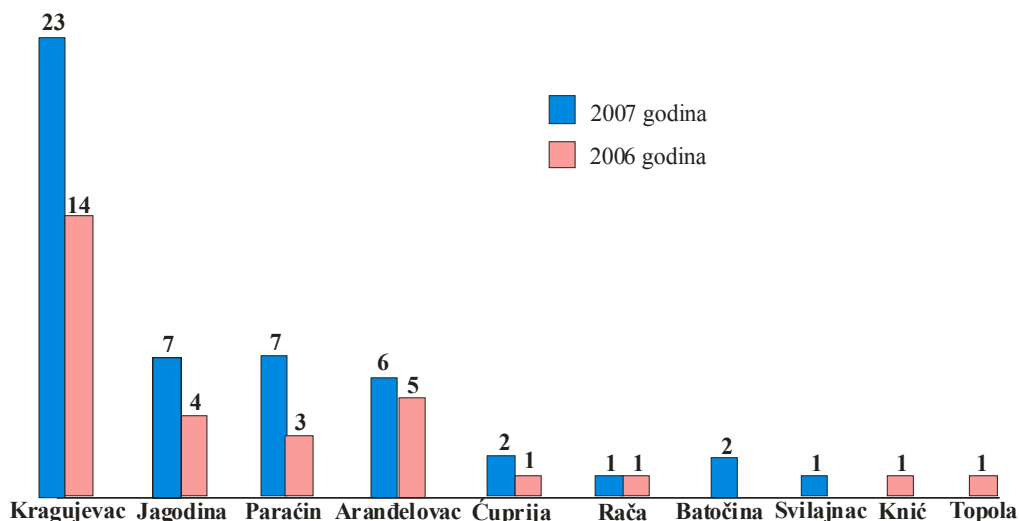
organizacije u regionu. Kada su u pitanju HACCP sertifikati, treba napomenuti da je njihova dodela počela tek od 2006 godine, tako da su, najverovatnije, svi važeći. Na slici 5. dat je uporedni prikaz broja važećih sertifikata po oblastima sertifikacije za 2006 i 2007 godinu.

Slika 5. Uporedni prikaz broja važećih sertifikata po oblastima sertifikacije

Na slici 6. dat je uporedni prikaz raspodele ukupnog broja sertifikovanih organizacija sa važećim sertifikatima, po opštinama u regionu, za

2006 godinu (ukupno 30) i 2007 godinu (ukupno 49).

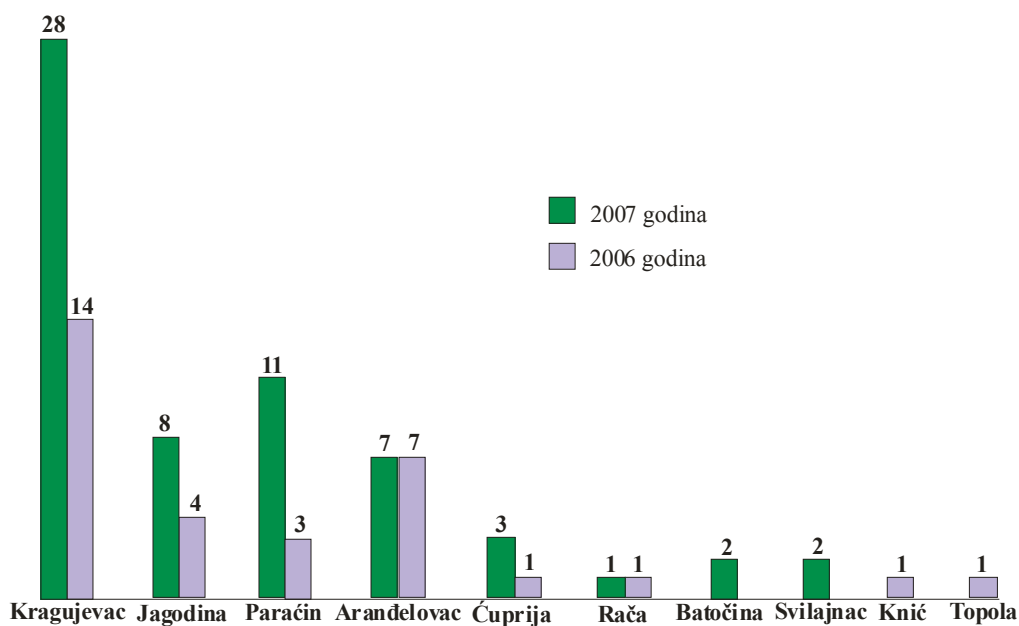
Slika 6. Uporedni prikaz raspodele sertifikovanih organizacija, sa važećim sertifikatima, po opštinama u regionu

Analizom dijagrama na slici 6, možemo zaključiti da je, u odnosu na 2006 godinu, u 2007 godini povećan ukupan broj sertifikovanih organizacija u regionu za 63%. To se pre svega odnosi na Kragujevac (64%), Jagodinu (75%) i Paraćin (133%).

Na slici 7. dat je uporedni prikaz raspodele ukupnog broja važećih sertifikata po opštinama u

regionu za 2006 godinu (32 sertifikata) i 2007 godinu (62 sertifikata).

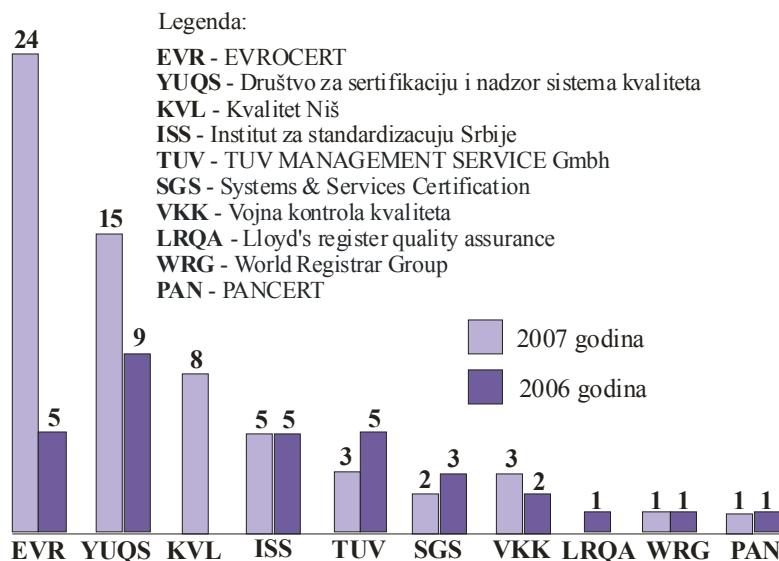
Analiza dijagrama na slici 7, daje nam podatak da je u odnosu na 2006 godinu, u 2007 godini povećan ukupan broj izdatih, važećih, sertifikata za 93,7%. To se, prvenstveno, odnosi na Kragujevac i Jagodinu (duplo povećan broj sertifikata), a u Paraćinu je njihov broj povećan za, skoro, četiri puta.

Slika 7. Uporedni prikaz raspodele ukupnog broja važećih sertifikata po opštinama u regionu

Kao ilustracija prethodnih razmatranja, na slici 8. daje se uporedni prikaz raspodele ukupnog broja

izdatih i važećih sertifikata po sertifikacionim telima, za 2006 i 2007 godinu.

Slika 8. Uporedni prikaz raspodele ukupnog broja izdatih i važećih sertifikata po sertifikacionim telima

Povećanje broja sertifikovanih organizacija u skladu sa zahtevima standarda ISO 9001 u 2007 godini u odnosu na 2006 godinu, jasno pokazuje da raste svest, pre svega, menadžmenta o neophodnosti uvođenja QMS-a. Glavni razlozi za to su, sigurno, izvozna orijentisanost preduzeća u regionu i zahtevi poslovnih partnera iz EU, kao i unapređenje procesa rada u organizacijama, a samim tim i povećanje nivoa kvaliteta proizvoda i usluga.

Treba napomenuti da iako je povećanje broja privrednih subjekata u regionu, koji su uveli QMS, u odnosu na 2006 godinu veliko, to još uvek predstavlja manje od 2% ukupnog broja preduzeća u Šumadiji i Pomoravlju.

Na slici 5. vidimo da sertifikat HACCP, u 2007 godini, poseduje 15 preduzeća. Ako se zna da je, u oblasti prerađivačke industrije, u regionu registrovano 867 preduzeća i da od tog broja prehrambenoj industriji pripada 18,79% preduzeća, onda dolazimo do podatka da je 9% preduzeća iz prehrambene industrije sertifikovano. Na prvi pogled ovo ne predstavlja značajan broj sertifikovanih preduzeća u odnosu na ukupan broj preduzeća prehrambene industrije u regionu (oko 160), ali je povećanje u odnosu na 2006 godinu veliko. Razlozi tome su, pre svega, izvozna orijentisanost preduzeća i zakonska regulativa u EU. Naime, od 1. januara 2006 godine, preduzeća iz prehrambene industrije koja ne poseduju HACCP sertifikat ne mogu izvoziti svoje proizvode u zemlje EU.

Kada su u pitanju organizacije u regionu sertifikovane u skladu sa zahtevima standarda ISO 14001, slika je prilično nepovoljna. Po dostupnim podacima radi se samo o nekolicini preduzeća koja poseduju ovaj sertifikat, što dovoljno govori o

nepostojanju svesti kod menadžmenta o značaju zaštite životne sredine. Dosledna primena nove zakonske regulative, u oblasti zaštite životne sredine, sigurno će doprineti i povećanju broja sertifikovanih organizacija u narednom periodu.

U Srbiji je sprovedeno niz projekata kojima se podstiče primena međunarodnih standarda, posebno u oblasti poljoprivrede i proizvodnje industrijskih proizvoda.

Međutim, i pored svih uloženi napora, Srbija u ovoj oblasti i dalje prilično zaostaje za svojim susedima. Sporost u prihvatanju međunarodnih standarda postaje velika kočnica razvoju konkurentnosti naših preduzeća. Mnoge domaće firme već su se susrele sa zahtevima svojih ino-partnera da moraju obezbediti sertifikate o kvalitetu proizvoda, a sertifikat za sistem menadžmenta kvalitetom prema standardu ISO 9001:2000 postaje čak neophodan preduslov za bilo kakve poslovne aranžmane.

Preduzećima koja su orijentisana na domaće tržište primena međunarodnih standarda može izgledati nepotrebna. Međutim, pošto naša zemlja ubrzano preuzima direktive Evropske unije i pravila Svetske trgovinske organizacije (WTO), i počinje da ih uvodi u domaće zakonodavstvo, to ima za posledicu da oni, koji ne zadovoljavaju zahteve standarda, uskoro neće moći poslovati ni na domaćem tržištu. Na primer, Zakon o javnim nabavkama daje mogućnost naručiocima da eliminišu sve ponuđače koji nemaju sertifikovan sistem menadžmenta kvalitetom.

Drugi veliki problem sa kojim se naša preduzeća susreću je kvalitet proizvoda. Niska cena proizvoda više nije faktor konkurentnosti na tržištu razvijenih zemalja. Ono što prodaje proizvod je njegov dizajn, pouzdanost i kvalitet izrade. Na

primer, na tržište EU mogu se plasirati određene kategorije proizvoda samo ako su izrađeni u skladu sa tzv. harmonizovanim standardima i ako imaju CE znak.

Navedeni problemi u primeni međunarodnih standarda na teritoriji Republike, možda su najizraženiji u Regionu Centralne Srbije, što se iz prethodnih razmatranja može i zaključiti.

3. ZAKLJUČAK

Regulativu za infrastrukturu kvaliteta u našoj zemlji čine zakoni, uredbe, pravilnici i druga normativna dokumenata kojima se uspostavljaju, uređuju i nadgledaju elementi infrastrukture za kvalitet, a to su: standardizacija, akreditacija, metrologija i organizacije za ocenjivanje usaglašenosti.

Zakonsko uređenje infrastrukture kvaliteta prema evropskim i međunarodnim pravilima omogućava pristupanje i punopravno članstvo u evropskim i međunarodnim organizacijama za standardizaciju.

U regionu Šumadije i Pomoravlja ukupno su sertifikovane 63 organizacije i dodeljeno 77 sertifikata iz oblasti QMS-a, EMS-a i HACCP-a. Sertifikacije su sprovedene od strane različitih sertifikacionih tela (domaćih i stranih).

U Srbiji je sprovedeno niz projekata kojima se podstiče primena međunarodnih standarda, posebno u oblasti poljoprivrede i proizvodnje industrijskih proizvoda.

Međutim, i pored svih uloženi napora, Srbija u ovoj oblasti i dalje prilično zaostaje za svojim

susedima. Sporost u prihvatanju međunarodnih standarda predstavlja veliku kočnicu razvoju konkurentnosti naših preduzeća.

Navedeni problemi u primeni međunarodnih standarda na teritoriji Republike su možda najizraženiji u Regionu Centralne Srbije, što se nameće kao zaključak i iz prethodnih razmatranja.

LITERATURA

- [1] Uzunović R., Organizacija institucija u oblasti infrastrukture kvaliteta u skladu sa novim zakonodavstvom u SCG, Zbornik radova ISBN: 86-80581-86-0, Festival kvaliteta 2006, Kragujevac, 2006.
- [2] Arsovski S., Raonić D., Punoševac Z., Studija infrastrukture kvaliteta i zaštite životne sredine u Šumadiji i Pomoravlju, Mašinski fakultet, Kragujevac, 2006.
- [3] Arsovski S., Kvalitet i regionalni razvoj, "Kvalitet", Beograd, 2005.
- [4] Privredna Komora Srbije – www.pks.co.yu
- [5] Institut za standardizaciju Srbije (ISS) – www.jus.org.yu
- [6] Organizacija za sertifikaciju sistema kvaliteta EVROCERT – www.evrocert.co.yu
- [7] Sertifikaciono telo TÜV-SÜD Sava – www.tuv.co.yu
- [8] A.D. za ispitivanje kvaliteta KVALITET Niš – www.kvalitet.co.yu
- [9] Društvo za sertifikaciju i nadzor sistema kvaliteta (YUQS) – www.yuqs.org